

O CRONICĂ INEDITĂ DE SECOL XVII DESPRE ISTORIA UNGARIEI ȘI A TRANSILVANIEI DIN SECOLELE XI-XVI.

Liviu Câmpeanu

Printre numeroasele comori ale Arhivei Bisericii Negre din Brașov se afla un valoros manuscris al brașoveanului Andreas Hegyes, scris la începutul secolului al XVII-lea. Am zis *se afla* pentru că după ordinul arbitrar de centralizare a arhivelor, emis de conducerea Republicii Populare România din anii '70 ai secolului trecut, acest valoros manuscris, alături de multe altele (sute, poate chiar mii), a trecut în patrimoniul Arhivelor Naționale ale Direcției Județene Brașov. Odată cu schimbarea locului de păstrare manuscrisul a primit o cotă nouă¹ și face parte din Fondul Bisericii Evanghelice.

Manuscrisul, cu o copertă mai nouă de hârtie roșie, conține 141 de file *in folio*, numerotate încă de autor în partea dreaptă pe recto al fiecărei file. Numerotarea merge până la 138, ultimele file, aparținând altui manuscris, fiind adăugate manuscrisului în secolul XVIII².

Manuscrisul Hegyes constituie un adevărat codice de cronici, cuprinzând pe lângă Însemnările Zilnice (*Diarium*) ale lui Hegyes, o cronică anonimă care relatează evenimentele dintre anii 1603-1612, cronica lui Hieronymus Ostermayer (1520-1561) și continuarea anonimă a acestuia până la 1570 și nu în ultimul rând o mică cronică a Ungariei și a Transilvaniei care relatează evenimentele dintre sec. XI și sec. XVI., pe care noi am numit-o *Breve chronica de rebus Hungariae et Transsylvaniae*. De asemenea manuscrisul mai cuprinde diferite glose, proverbe și maxime latinești și germane³.

Firește, manuscrisul în sine ar merita un studiu monografic și apoi fiecare fragment istoric (cronică) în sine, toate fiind izvoare istorice de primă mână pentru Istoria Transilvaniei și a Țărilor Române în secolele XVI-XVII. Deocamdată, autorul acestor rânduri s-a ocupat în amănunt despre Cronica (Historiile) lui Hieronymus Ostermayer, pe care speră să le poată scoate cât de curând ca și carte și de cronica Ungariei și a Transilvaniei între secolele XI-XVI, care a rămas până în ziua de astăzi inedită și pe care o publicăm cu această ocazie aici, pentru prima dată.

1 Astăzi manuscrisul este de găsit la Arhivele de Stat Brașov sub cota: IV F 52.

2 Vezi și descrierea manuscrisului făcută de Seraphin în *Quellen zur Geschichte der Stadt Brasso*, vol. IV, Brasso, 1903, p. LXXXII-LXXXIII; și în *ibidem*, vol. V, Brasso, 1909, p. LXXXI-LXXXIII. Ultimele 3 file constituie începutul cronicii lui Michael Seybringer, file adăugate mai târziu manuscrisului Hegyes, *ibidem*, p. LXIX-LXX.

3 Ms. sub cota: IV F 52. de la Arhivele de Stat Brașov; Cf. Seraphin în *op.cit.*, vol.V, p.LXXXIII-LXXXVII.

Cronica ce nu are nici un titlu în ms. Hegyes și pe care am intitulat-o *Breve chronica de rebus Hungariae et Transsylvaniae*, în spiritul tradiției cronicarilor din secolul XVII, a fost semnalată încă la 1909 de Seraphin dar nu a fost publicată pe motiv că nu conține nimica nou și original, fiind o compilație⁴. Totuși editorul a publicat evenimentele cuprinse la anii 1143, 1422, 1432, 1438, 1460, 1556, 1570 (vezi *infra*), considerându-le importante pentru istoria sașilor.

Pentru editorii colecției *Quellen zur Geschichte der Stadt Brassó* cronica nu a părut importantă ea fiind, după Seraphin, o compilație după diferite lucrări istorice, care circulau în manuscris sau tipărite în timpul în care a fost alcătuită⁵. Colecția fiind o lucrare pozitivistă trebuia să cuprindă doar izvoare de primă mână pe baza cărora să se poată reconstitui istoria după principiile Rankiene. Pentru noi cronica este importantă nu neaparat pentru informațiile ei istorice, deși există unele informații foarte interesante și exacte, ci pentru felul în care a fost scrisă. Pe baza informațiilor cuprinse de *Breve chronica de rebus Hungariae et Transsylvaniae* putem stabili ce știau cei de la începutul secolului al XVII-lea despre trecutul lor imediat sau mai îndepărtat, ce îi interesa din noianul de informații cuprinse în lucrările istorice din vremea lor (să nu uităm că cronica este o selecție de informații din asemenea lucrări). Cu alte cuvinte putem reconstitui pe baza ei o istorie mentală despre conștiința istorică a oamenilor veacului al XVII-lea.

Vedem de pildă că Hegyes și contemporanii lui știau despre regii Ungariei (Ștefan I, Béla, Géza, Sigismund de Luxemburg, Matia Corvin), despre personalități din istoria Ungariei și a Transilvaniei (Iancu de Hunedoara, Ștefan Báthory, Gh. Doja, Ioan Zapolya, Ștefan Mailat) despre sultani otomani (Baiazid, Murad, Mehmed II, Süleyman Magnificul) și despre domnii Țărilor Române (Ștefan Vodă care se revoltă împotriva lui Sigismund de Luxemburg*, Dracula Vodă, Moise Vodă, Despot Vodă, Petru Vodă [Cazacul] ucis de turci în cârlige).

Dacă unele date nu corespund realității sunt date despre evenimente de istorie universală care surprind prin exactitatea lor: 1395 Cruciada de la Nicopole, 1453 cucerirea Constantinopolului (inclusiv data de zi 29 Mai), 1526 bătălia de la Mohacs etc.

De asemenea autorul cronicii, sas fiind, este interesat de data așezării sașilor în Transilvania pe care nu uită să o consemneze sub anul 1143, dată în general acceptată (plus minus 2-3 ani) de mulți cronicari sași din secolele XVII-XVIII.

Este uimitor să vezi astăzi cât de multe cunoșteau cei din secolul al XVII-lea despre istorie iar lucruri abia cunoscute astăzi, ca spre exemplu uciderea lui Petru Vodă

4 *Ibidem*, p. LXXXIII.

5 *Ibidem*.

* Ștefan I al Moldovei care intră în conflict cu Sigismund de Luxemburg și îl învinge la 1395 în bătălia de la Hindău vezi Nicolae Grigoraș *Țara Românească a Moldovei până la Ștefan cel Mare*, Iași, 1978, p.63-69.

Cazacul în chinuri groaznice de către turci, fiind atârnat în cârlige la Istanbul (1592)⁶, să constați că erau niște realități contemporane, îndeobște cunoscute de oamenii de la începutul secolului al XVII-lea.

În ceea ce privește izvoarele cronicii tindem să credem că sursa principală a fost o lucrare istorică alcătuită în mediul sibian care printr-o conjunctură astăzi necunoscută a ajuns în posesia brașoveanului Andreas Hegyes. Există mai multe indicii în acest sens: în primul rând că sub anul 1460 se vorbește despre *Amlașul din față Pădurii* (subl. n.). Știind că Sibiul este situat în fața (la apusul) Pădurii care în evul mediu despărțea Cele Șapte Scaune de Districtul Brașov, raportarea geografică a autorului la Amlaș, învecinat cu Sibiul, ca fiind *în fața Pădurii* (subl. n) ne duce cu gândul la originea lui sibiană. De asemenea detaliile privitoare la istoria Sibiului (incendiile din 1556 și 1570 dar mai ales detaliile despre turnul din Ulița Cisdădiei, lovit de trăsnet la 1594, vezi *infra*, sub anii amintiți) și absența totală a informațiilor privitoare la Brașov (lucru neobișnuit pentru o cronică alcătuită în mediul brașovean) ne face să ne gândim că Hegyes a avut ca model o lucrare istorică a unui autor sibian.

Așadar editarea bilingvă a acestei cronici are ca scop reliefaarea valorilor și cunoștințelor istorice a societății săsești de la începutul secolului XVII.

Notă: Textul cronicii a fost reprodus fără nici un fel de modificări, după ms. Hegyes. În extremitatea stângă a paginii este indicată paginația manuscrisului. În subsol este indicată punctuația proprie a textului, așa cum apare el în original.

Text

[Breve chronica de rebus Hungariae et Transsylvaniae]

119 f. **1038:** Sturbet Stephanus, der erst König in Ungern.

1141: Sturbet Bela König in Ungern auß Blindtheit.

1143: Hatt Geysa der ander, des Königs Andrea[s] Grosvatter, die Sachsen in Siebenburgen gerueffen.

1233: Haben die Türken erstmall Ungerer verwüstet.

1246: Sein die Ungern geschlagen worden bey Layth.

1336: Haben die Tatt[a]ren Ungerlandt zum andrenmall verwüstet und sind 7. Jarr drinnen blieben.

1385: Ist Sigismundus in Ungerer zum König erwehlt worden.

1395: ... man die Unger bey Nicopol.

1396: kriegt Sigismundus Unglück wieder Bayazetem der Türke bey Nicopolis.

119 v. **1397:** Bewegt Stephanus Wayda Siebenbürgen, Moldau und Bleschlandt wider König Sigismundum.

6 Constanin Rezachevici *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova*, vol I. sec. XIV-XVI, București, 2001, p. 768, lucrare plină de astfel de mănuște interesante, autorul fiind excelent cunoscător al izvoarelor evului mediu românesc.

- 1422:** Hatt der Türkische Kayser Duras Muratt Beeg Burzelandt verwüst und den Rath auß Cronenstadt mit d.n.⁷ gefhueret.
- 1432:** Verwüstet abermall Amuratis Bürzelandt durch Schwerdt und Feuer.
- 1438:** Ist Muellmbach von Mezeti, einen Türkischen Bassa , eingenommen worden.
- 1440:** Wirdt Joannes Hunyadis in Siebenbürgen zu einem Wayda erwehlet.
- 1443:** Wird Matthias König in Ungern geboren.....⁸
Eodem Anno: Ist Ladislaus umbkommen in der Schlacht bey Varna, an St. Martini abendt⁹, als er aus Radt Juliani Caesarini Cardinalis den Bundt den Amuratis nicht hielt, und Joannes entwischt mit wenigen Volck.
- 1448:** Hielt Joannes Hunaydes einen Kriegh wider die Türken auff den Rigomozvo ???
- 1453:** Belegert Mahometius Constantinopolni und erobert dieselbe am 29 May.
- 1456:** Ist ein großes Sterben durch die gantze Welt gezogen und Joannes Hunaydes hat bey Belgradt das Kriegh gewonnen
- 1457:** Wirdt Mathias Coruinus in Ungern zur einen König erwehlt.
- 1460:** An S. Bartholomei¹⁰ nimpt Dragula Wayda auß Bleschlandt Holmasch ein form Waldt
- 1461:** Wirdt Dragula Weyda von König Mathia gefangen.
- 1467:** Macht König Mathias die Moldau Siebenbürgen untherthenig.
- 1471:** Ver[wüs]ten die Türken Wardein in Ungern.
- 1476:** Nimpt Mathias Beatricem zur Ehe, König[in ?] in Ungern.
- 1477:** Nimpt König Mathias Wienstadt ein.
- 1479:** Hatt Stephanus Báthory Wayda in Siebenbürgen auffm Köner Mezeo 56.000 Türken erschlagen.
- 1484:** Werden die Türken der Walachen gewältig und machen sie immer underthenig.
- 1490:** Sturbet Matthias zu Wien, kompt an sein Stadt Ladislaus Casimiri, des ponischen Königs Sonn.
- 1491:** Erobert Maximilianus Stuel Weysenburg.
- 1493:** Wird Alibeeck in Siebenbürgen mit seinen Volck geschlagen.
- 1505:** Wird König Ladislaus geboren.
- 1514:** Hatt Joannes Zapoliensis Georgium Doscha Zekel, welcher ein Hauptman war bey Temesburg, gefangen, gekreuziget und mit einer glüenden Eyßeren Cronen gekrönt, auch etliche seyner Gefolgschafft laßen lebendig bratten und etliche mit Zungen “Zu”¹¹reyßen lassen.

7 Ilizibil, pata de cerneală în manuscris.

8 Opt puncte în ms. Hegyes.

9 10 nov., ajunul sarbatorii Sf. Martin (11 nov.).

10 24 August.

11 “Zu” este scris în ghilimele deasupra textului.

- 1516**¹²: Sturbet Ladislaus König in Ungern.
- 120 f. **1517**: ..Wardt Ludovicus zu einem ungarischen König erwehlet im 20. Jar seyenes Alters.....¹³
- 1520**: Wirdt Belagrum vom Türken eingenommen.....¹⁴
- 1521**: Wirdt Gryechysch Weyßenburgk vom Türken erobert... *Item* nimpt man Lipa ein von Türkenn.
- 1528**¹⁵: Sturbt Khönig Ladislaus...
- 1526**: Ist König Ludouicus umbkommen auf dem Feld Mohacz, bey Peterwaradyan.
- 1529**: Ist Kayser Ferdinandus zu einem ungarischen König erwelet worden auch von etlichen ungarischen Herren gekrönet. Zur selben Zeit hatt sich das Ungerlandt zertheilet in zwey Theil[e]. Ein Theil hat hat sich geschlagen an Ferdinandum.. Das ander Teyl an Joannem Zapoljum. Umb dieße Spaltungh hat Siebenbürgen dem Türken underthenig gemacht¹⁶
Eodem Anno: Hatt Joannes Wayda durch des Türken Hylff Offen von Ferdinando, den Türken untherthenig gemacht. *Item* belegert Solimannus Wien in Osterreich..
- 1530**: Fhüret Stephanus Mayladt einen walachischen Wayda N[amens] Moyses in die Walachey.....¹⁷
- 1535**: Ist der Aloysius Grytti in Siebenbürgen zu Midtwisch sampt seinem Volck erschlagen worden von wegen des Mordts den er beging an Emerico Ziback Waradiensis Episcopo.
- 1535**: Ist große Thraurung gewesen in ganz Siebenbürgenn.
- 1536**: Nimpt Joannes Wayda Cascha ein mit Verräterey,
- 1538**: Setzet Hannes König Stephanum Mayladt und Balassi Imre zum Wayda in Siebenbürgen,
- 1539**: Nimpt Joannes König Isabellam, Königstochter auß Pollen zur Ehe.....¹⁸
- 1540**: Bekriegt Hannes Rex Dioth ??? und Fogrisch. Wardt kranck und starb zu Melembach. *Item* wardt Jung Hans Khönig geboren zu Offen...
- 1541**: Wirdt Pescht von Türken eingenommen und wirdt Mayladt gefändklithen in Turkey gefhüret...
- 1543**: Verwüsten die Heuschrecken das Ungerlandt...
- 1550**: Kompt Elias Moldner Wayda in Zekellandt mit vielen Türken und fhueren

12 Inițial a fost scris 1616, dar primul 6 a fost acoperit cu cerneala și a fost scris un 5 deasupra.

13 7 puncte în ms. Hegyes.

14 7 puncte în ms. Hegyes.

15 Tăiat cu două linii.

16 6 puncte în ms. Hegyes.

17 7 puncte în ms. Hegyes.

18 7 puncte în ms. Hegyes.

- ein großen Raub von Viehe, Korn und sonst, darvon¹⁹
- 1551:** Zeucht ??? Isabella mit ihren Sohn in Polandt und khommen die Landsknecht, Welschen und Spanier ins Landt. *Item* ward²⁰ Lypa von Türken eingenommen. *Item* Georg der Münch, ein Schatzmeister, wardt getödt in Castel [Unter]vintz²¹.
Volgt 1552 von einemmen Temeschwar.
- 121 f. **1552:** Wirdt Temeschwar vom Bassa Amurato eingenomen. *Item* die Türken belegern Agriam.
- 1553:** Wirdt Gran eingenommen von [die] Türken.....²²
- 1556:** Kompt Isabella wiederumb auß Polen in Siebenbürgen. *Item* die H[e] rmm[an]stadt brent auffß halbe Theyll wegk.....²³
- 1558:** Sein vom Georgio Bebeck bey Cascha 4000 Türken geschlagen worden. In dießen Jarr sein von der Isabella zu Weißenburg enthauptet worden: Anthonius Kendi und Franciscus Bebeck.
- 1559:** Stirbt Königin Isabella.
- 1562:** Widersetzen sich die Szekeln Joanni den andren. In dießen Jar sturbet Andreas Bathori.
- 1563:** Ist Despot Wayda in der Moldau jämmerlich umbkhommen.
- 1564:** Bekriegt Joannes .2. Szakmar, Attyavar und andere Schlößer mehrer.
- 121 v. **1565:** Belegert Lazarus Schwendy die Festung Tokay.
- 1568:** Nimbt Solimanus der Türk Ziget ein und sturbt auch dafür.
- 1570:** Brent die H[e]rmm[an]stadt nahe bey das halb Theyll ab und thudt der Pulver an Mauren ... großen Schaden.
- 1571:** Sturbt Joannes .2., kompt Somlai Bathori an sein Stadt.
- 1572:** Ist ein gros Sterben in Siebenbürgen geweßen.
- 1573:** Nam Stephanus Báthory Fuegrisch, als Casparus Bekisch bey Nacht draus entfuereet ???²⁴
- 1575:** Wirdt Stephanus Bathori zu einen König in Polen erwelet.
- 1577:** Ist ein großer Comet gesehen worden und hatt ettliche Wochen gewehret.
- 122 f **1578:** Ist Buda durch Donnerschlag hart verbrenet worden.
- 1580:** Verwüsten Unger und Teutschen den Markt Hattwar....²⁵
- 1584:** Sturbt Joannes Reuber Generaloberst zu Cascha.....²⁶

19 8 puncte în ms. Hegyes.

20 Litera *d* nu se vede fiind pe marginea deteriorata a foi.

21 *Unter* nu se poate citi deoarece se afla pe marginea foi, astazi rupta. *Vintz* este scris sub randurmat de numarul 24. Coltul din stinga paginii (dreapta privitorului) este rupt complet.

22 7 puncte în ms. Hegyes.

23 6 puncte în ms. Hegyes.

24 6 puncte în ms. Hegyes.

25 4 puncte în ms. Hegyes.

26 5 puncte în ms. Hegyes.

- 1586:** Ist große Teurung in Siebenbürgen geweßen, darauff ein großer Sterb sich erfolget und hatt an etligen Orten bis 1588 ge[dauert]
- 1587:** Sturbet Stephanus Báthory in Polen.....²⁷
- 1588:** Ist der Türck 10.000 stark vor Sajo khommen den Marekt verbrennet und viel Volck wegkgefhueret, dieße sein bey der Nacht von den Teutschen und Rakotzy Sigmond in die Flucht gebracht und sint auff die 6. Tausend Türken erleget worden.
- 1592:** Ist Peter Wayda aus der Moldau zu Constantinopell in Haken gehängen worden.
- 1593:** Sint 720.000 Türken vor Syhsek und Stulweysemburg umbkkommen.... 1594 hat der Donner den Thurrem in der Heltnergaß in der Hermanstadt zerschlagen und sein auch ettlige Menschen darunter todt bleyben.

Traducere

[Breve chronica de rebus Hungariae et Transsylvaniae]

- 1038:** Moare Ștefan, primul rege al Ungariei.
- 1141:** Moare Béla, regele Ungariei, din cauza orbirii.
- 1143:** Celălalt Géza, bunicul regelui Andrei, i-a chemat pe sași în Transilvania.
- 1233:** Turcii au devastat prima dată Ungaria.
- 1246:** Au fost învinși ungurii la Layth (Leta).
- 1336:** Tătarii au devastat înca odată Ungaria și au rămas acolo 7 ani.
- 1385:** A fost ales Sigismund ca rege în Ungaria.
- 1395:** Au fost înfrâți ungurii la Nicopol.
- 1396:** S-a războit Sigismund fără izbândă cu Baiazid Turcul, la Nicopolis.
- 1397:** Ștefan Vodă ridică Transilvania, Moldova și Țara Românească împotriva regelui Sigismund.
- 1422:** Împăratul turcesc Duras Murat Beeg a pustiit Țara Bârsei și a dus cu sine Sfatul orașului Brașov.
- 1432:** Amuratis pustiește încă odată Țara Bârsei prin sabie și foc.
- 1438:** Sebeșul a fost cucerit de către Mezet, un pașă turc.
- 1440:** Iancu de Hunedoara a fost ales ca voievod al Transilvaniei.
- 1443:** Se naște regele Matia Corvin.
- Eodem Anno:* A murit [regele] Vladislav în bătălia de la Varna, în ajunul [sărbătorii] Sf. Martin²⁸, când, din cauza sfatului lui Iulianus Caesarini nu a respectat înțelegerea cu Amuratis²⁹, iar Iancu de Hunedoara a scăpat cu puțină armată.

27 8 puncte în ms. Hegyes.

28 10 nov., ajunul sarbatorii Sf. Martin (11 nov.).

29 Tratatul de la Szegecin.

- 1448:** Iancu de Hunedoara a făcut război împotriva turcilor la Rigomozvo³⁰.
- 1453:** Mehmed II asediază Constantinopolul și îl cucerește la 29 Mai.
- 1456:** O mare epidemie de ciumă a cutreierat întreaga lume și Iancu de Hunedoara a câștigat războiul de la Belgrad.
- 1457:** Matia Corvinul a fost ales ca rege în Ungaria.
- 1460:** De Sf. Bartolomeu³¹ Drăculea Vodă din Țara Românească a cucerit Almașul din fața Pădurii³².
- 1461:** Drăculea Vodă a fost arestat de către regele Matia.
- 1467:** Regele Matia supune Moldova Transilvaniei.
- 1471:** Pustiesc turcii Oradea din Ungaria.
- 1476:** [Regele] Matia o ia în căsătorie pe Beatrice, ca regină în Ungaria.
- 1477:** Regele Matia cucerește orașul Viena.
- 1479:** Ștefan Báthory, voievodul Transilvaniei, a înfrânt 56.000 turci la Câmpul Pâinii.
- 1484:** Turcii devin stăpânii românilor [din Țara Românească] și aceștia devin tot mai supuși.
- 1490:** Moare [regele] Matia la Viena și în locul său vine Vladislav Cazimir, fiul regelui Poloniei.
- 1491:** [Împăratul] Maximilian cucerește Alba Regală.
- 1493:** Alibeek este înfrânt în Transilvania împreună cu oștile sale.
- 1505:** se naște regele Ladislau³³.
- 1514:** Ioan de Zapolya l-a arestat pe Gheorghe Doja Secuiul, care a fost comandant la Timișoara, și l-a crucificat și l-a încoronat cu o coroană încinsă în foc, de asemenea pe mai mulți din anturajul său [a lui Doja] a pus să fie prăjiți de vii și pe mulți a pus să fie ruți cu cleștii.
- 1516:** Moare Vladislav regele Ungariei.
- 1517:** Ludovic a fost ales ca rege al Ungariei în al 20-lea an al vieții sale³⁴.
- 1520:** Belgradul este cucerit de turci.
- 1521:** A fost cucerită Alba Regală de către turci. *Item* a fost cucerită [cetatea] Lipova de la turci.
- 1528:** Moare regele Ladislau.
- 1526:** A murit regele Ludovic pe Câmpia Mohacs, lângă Petrovaradin.

30 Kossovopolje.

31 24 August.

32 Expresia *Almașul din fața Pădurii* indică faptul că textul consultat de autor la redactarea cronicii provenea din Sibiu, dat fiind vecinătatea acestuia cu Almașul, amândouă despărțite de Brașov de Pădure. Țara Bârsei era despărțită de Cele 7 Scaune aparținătoare de Sibiu de o mare Pădure și de Țara Făgărașului. Acea Pădure era un punct de reper. Alte elemente din text vin să demonstreze că textul inițial provenea din Sibiu: informații despre oraș (incendii sau Poarta Cisnădiei) și absența totală a informațiilor despre Brașov.

33 Ludovic ???

34 Aicea este o contradicție: la 1506 cronicarul zice că s-a născut regele Ladislau [a se citi Ludovic].

- 1529:** Împăratul Ferdinand a fost ales ca rege ungiuresc și încoronat de mai mulți domni [nobili] unguri. În același timp Țara Ungurească s-a împărțit în 2 părți. O parte s-a dat cu Ferdinand. Cealaltă parte s-a dat cu Ioan Zapolja. La această împărțire [a Ungariei] Transilvania s-a făcut supusă turcilor. *Eodem Anno:* Ioan Vodă [Zapolya] a luat cu ajutorul turcilor Buda de la Ferdinand și a supus-o turcilor. *Item* [Sultanul] Soliman a asediat Viena în Austria.
- 1530:** Ștefan Mailat a dus în Țara Românească un Vodă român pe nume Moise.
- 1535:** Aloisio Gritti a fost ucis împreună cu oastea sa la Mediaș din cauză că l-a ucis pe Emeric Czibak, episcopul de Oradea.
- 1535:** [Din această cauză] a fost tristețe mare în toată Transilvania.
- 1536:** Ioan Vodă [Zapolya] a luat Cașovia prin viclenie.
- 1538:** Regele Ioan i-a așezat pe Ștefan Mailat și pe Emeric Balassa ca voievozi în Transilvania.
- 1539:** Regele Ioan se căsătorește cu Isabella, fiica regelui din Polonia.
- 1540:** Regele Ioan se războiește la Dioth ??? și la Făgăraș. S-a îmbolnăvit și a murit la Sebeș. *Item* S-a născut tânărul rege Ioan la Buda.
- 1541:** Pesta este cucerită de turci și Mailat este dus în captivitate în Turcia.
- 1543:** Lăcustele pustiesc Ungaria.
- 1550:** Iliăș [Rareș], Vodă moldovenesc, vine în Țara Secuiască cu mulți turci și iau cu ei o pradă bogată de vite, cereale și altele.
- 1551:** Isabella și fiul ei [Ioan Sigismund] fug în Țara Leșească și în țară vin *landesknecht*-ii, valoni și spanioli. *Item* Lipova a fost cucerită de turci. *Item* Gheorghe [Martinuzzi] Călugărul, tezararul [Transilvaniei], a fost ucis în castelul din Vințul de Jos.
- Urmeză 1552 despre cucerirea Timișoarei [de către turci].*
- 1552:** Timișoara este cucerită de către Pașa Amurat. *Item* turcii asediază Agria.
- 1556:** [Regina] Isabella se întoarce din Polonia în Transilvania. *Item* Sibiul arde aproape de jumătate³⁵.
- 1558:** Au fost bătuți 4000 de turci la Cașovia de către Gyorgy Bebek. În acest an au fost decapitați de către [regina] Isabella la Alba Iulia Anthonius Kendi și Ferenc Bebek.
- 1559:** Moare regina Isabella.
- 1562:** Secuii se răscoală împotriva celui alt [rege] Ioan³⁶. În acest an a murit Andrei Báthory.
- 1563:** A murit Despot Vodă în Moldova într-un mod lamentabil.
- 1564:** [Regele] Ioan al II-lea atacă Sătmarul, Attyavar-ul și multe alte castele.
- 1565:** Lazarus Schwendy asediază fortăreața Tokay.

35 Asemenea informații ca și totala absență a informațiilor despre Brașov demonstrează că manuscrisul (astăzi necunoscut) pe care l-a utilizat autorul provenea din Sibiu.

36 Ioan Sigismund Zpolya.

- 1568:** [Sultanul] Soliman cucerește Sziget-ul și moare în fața lui [a orașului]³⁷.
- 1570:** Arde Sibiul aproape de jumătate iar pulberea a făcut mari pagube zidurilor.
- 1571:** Moare [regele] Ioan al II-lea, în locul său vine [Ștefan] Báthory de Șimleu.
- 1572:** A fost o mare epidemie de ciumă în Transilvania.
- 1573:** În acest an Ștefan Báthory a luat Făgărașul când Gaspar Bekes a fost răpit noaptea ???
- 1575:** Ștefan Báthory a fost ales ca rege al Poloniei.
- 1577:** A fost văzută o cometă mare care a durat mai multe săptămâni.
- 1578:** Buda a ars tare din cauza trăsnetului.
- 1580:** Ungurii și germanii pustiesc târgul Hattwar.
- 1584:** A murit Johannes Reuber comandantul-general de la Cașovia.
- 1586:** A fost scumpete mare în Transilvania urmată de o mare epidemie de ciumă care a durat în multe locuri până la 1588.
- 1587:** Moare Ștefan Báthory în Polonia.
- 1588:** Turcii au venit cu 10.000 de soldați în fața Sajo-ului, au ars târgul și au luat cu ei multă oaste [creștină] care a fost eliberată noaptea de către germani și de către Zsigmond Rákoczy și au fost uciși până la 6 mii de turci.
- 1592:** Petru Vodă din Moldova a fost atârnat în cârlige la Constantinopol.
- 1593:** 720.000 de turci au fost uciși la Syhsek și la Alba Regală... **1594** trăznetul a lovit turnul din Ulița Cisnădiei în Sibiu și au muriți mai mulți oameni sub dărâmăturile acestuia.

**EINE UNVERÖFFENTLICHE CHRONIK VON ANFANGDES 17. JH. ÜBER DIE
GESCHICHTE UNGARNS UND SIEBENBÜRGENS
ZWISCHEN DIE 11. UND 16. JH.**

(Zusammenfassung)

Zwischen die zahlreichen Schätze des Archivs der Schwarzen Kirche aus Kronstadt befand sich ein äusserst wertvollen Manuskript von Anreas Hegyes, von Anfang des 17. Jh. Dieses Manuskript wurde in die '70-ger Jahre des vergangenen Jh., durch ein Archivengesetz der Rumänischen Volksrepublik, den Archiv des Schwarzen Kirche entnommen und ab diese Periode befindet es sich in die Staatsarchiv aus Kronstadt.

Dieses Miszellenmanuskript enthält mehrere geschichtliche Aufzeichnungen die sehr wichtig für die Geschichte Sibenbürgens (und auch Rumäniens) sind. Neben das Tagebuch von Andreas Hegyes sind in den Manuskript die Chroniken von Hieronymus Ostermayer (die Ich in kurze Zeit als ein selbständiger Band veröffentlichen will) und eine kurze Chronik von Ungarn und Siebenbürgen abgeschrieben worden. Am Ende des Manuskripts gibt es ein Paar Blätter die den originalen Anfang des Chroniks von Michael Seybringer darstellen.

Hier veröffentlichen wir die kurze Chronik von Ungarn und Siebenbürgen (1038-1594) welchen Ich

37 Data corectă ar fi fost 1566.

den lateinischen Namen *Breve Chronica de rebus Hungariae et Transsylvaniae* gegeben habe (dieses ist ein sehr verbreiteter Titel für geschichtliche Schriften in den 16. und 17. Jh.). Diese Chronik ist wichtig nicht unbedingt wegen der enthaltenen geschichtlichen Information sondern durch sie kann man die geschichtlichen Werte der Menschen am Anfang des 17. Jh. feststellen, so für eine Geschichte der Geistigkeit jener Zeit.

Nach manchen von der Chronik enthaltenen Einzelheiten habe ich festgestellt dass die eigentliche Chronik (die in dem Hegyesen Manuskript beschrieben wurde) in Hermannstadt geschrieben wurde. Der Text wurde ohne Ergänzungen von dem Originalmanuskript beschrieben, wir haben auf der rechten Seite (das Linke des Lesers) die Seitennummern des Manuskripts angegeben. Auch habe ich alle Punkte und andere Zeichen des Hegyesmanuskripts in Fußnote angegeben.